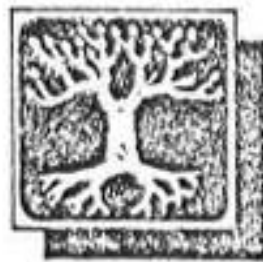

HALLANDSFARARES INFORMATION

Medlemsblad för Hallands Genealogiska Förening

Nov 1986

Årg. 1

Nr 2

Red. Sperling Bengtsson, Sårdals Lyckeväg 16, 310 42 Haverdal

Redaktören har ordet:

Så är det återigen höst med allt längre, mörka kvällar, då anteckningar och annat material tas fram efter sommarens uppehåll. Väl mött kring läsapparater och studiecirkel.

För det blir väl oftast så, att när dagarna blir längre och sommaren kommer med semester, sol, bad och resor, läggs papperna åt sidan. Men helt kan det ändå aldrig kopplas av, för man har det "i bakhuvudet", som det heter. Eller kanske semestern utnyttjas till besök på arkiv, som ligger längre bort och tarvar några dagar för att få något resultat av besöket. Att det är många, ser man på Landsarkiven. Riksarkivet i Stockholm är förvånansvärt ledigt på sommaren, helst om man kommer dit på morgonen. Då behöver man inte stå i kö som på Landsarkiven.

Vårt första medlemsblad har rönt uppskattning. Något som förpliktigar. Titeln kanske någon ställer sig undrande inför: Hallandsfarares Information. Den kom till på ordf. Ludvig Kollbergs förslag, när bladets utformning och titel

diskuterades. Sen trollade Charlotte Lindgren med några lösa anteckningar och blad. Och så, det blev mycket bra!

Att just benämningen Hallandsfar har gammal hävd, det lämnas ju också en förklaring till, fast Red. hade den uppfattningen, att den bara användes i Danmark. Det var det första, man talade om för den nyblivna bekantingen från Halland. Benämningen har tagits i bruk, senast i ett återkommande inlägg för att söka Hallandsfarers ättlingar genom HVEM FORSKER HVAD, den danska motsvarigheten till vår Släktforskarförteckning. Den kommer ut med ett nummer om året och något "napp" har det blivit under årens lopp. Till och med mycket avlägsna släktingar. Så om någon söker sina rötter i Danmark, finns det möjligheter.

Sperling Bengtsson

«» «» «» «» «» «» «» «»

HALLANDS GENEALOGISKA FÖRENING

kallar till

HÖSTMÖTE i HALMSTAD

Fredagen den 21 november kl 19

Lokal: Brokatorpsgården, Kyrkogatan 12

1. Stadseenliga brenden.

2. SLÄKTFORSKNING I SKÅNE OCH HALLAND. Ordförande i Skånes Genealogiska Förening, professor Cuno Haskå, berättar om skånsk släktforskning och verksamheten inom skåneföreningen. Han redogör också för sina egna forskningserfarenheter i Skåne och Halland. I Halland har han främst arbetat med socknarna kring Harplinge och Kvibille samt båtsmännen i Slöinge.

Cuno Haskå visar också hur han använder en dator i sin släktforskning. Detta exemplifieras med en översikt över släktmedlemmarna på Ingjerdslinjen i den kända Stenströmsläkten från Kvibille. Ingjerd var Anders Svenssons och Kristina Jönsdotters yngsta barn. Hon föddes 1744 i Steninge, Kvibille och gifte sig 1765 med Nils Nilsson född 1737 i Brynestorp. Detta arbete är avsett att ingå i en revision av den släktbok som behandlar Stenströmsläkten och som i nuvarande skick är ofullständig.

3. Sedvanligt samkväm.

Valfri dryck .....2:-   Smörgås 14:-
(Kaffe, te, lättöl el. läsk)   Wienerbröd el. kaka ..4:-

Förhandsbeställning kan göras till:

Agnes Lindgren 035/123077 el. Carl-Emil Agrell 0346/14939

4. Antavlor och ansedlar finns till försäljning.

Möjlighet att, för den intresserade, söka i några exemplar av den danska förteckningen HVEM FORSKER HVAD ordnas.

ALLA HÄLSAS VÄLKOMNA!

Tänker du börja släktforska?

Här i landet är vi alldeles speciellt lyckligt lottade om vi vill börja söka efter våra "rötter". Allt som finns samlat i våra offentliga arkiv är gratis tillgängligt för allmänheten, och där finns ett internationellt sett både stort och välbevarat material av skriftliga källor att ösa ur.

Men det är inte i arkiven man ska börja. Leta först i byrålådorna och på vinden! Där kan finnas gamla brev, anteckningar och fotografier som både ger viktiga ledtrådar till och levandegör det förflutna. Äldre släktingar har ofta mycket att berätta som inte kan vaskas fram ur arkiven.

Nästa steg är att läsa böcker om hur man släktforskar och att gå på kurs. Biblioteken har bra böcker både för nybörjare och för dem som hållit på ett tag. De står på hyllan märkt Ld (genealogi). Studieförbunden ordnar studiecirklar där man får lära sig vilka arkivhandlingar som finns och hur man metodiskt går till väga. Man får också träna sig i att läsa den sorts handstil och skrift som användes förr i tiden.

Det finns ett stort antal släktforskarföreningar där man kan träffa likasinnade och få hjälp med forskningsproblem. Fråga på biblioteket, de vet säkert om det finns någon sådan förening där du bor.

Med de rätta förkunskaperna inhämtade är det så dags att börja detektivarbetet på arkiven. I Stockholm finns Riksarkivet, som är den största arkivinstitutionen i Sverige, Krigsarkivet, och Statistiska Centralbyråns arkiv. Det finns sju stycken landsarkiv spridda över landet och där förvaras de handlingar som släktforskaren mest använder: kyrkoböcker, bouppteckningar, domstolsprotokoll och skattelängder. Stads- och kommunarkiven har hand om kommunala handlingar som tillkommit efter 1862, t ex barnavårds- och hälsovårdsnämndens arkiv. Där finns också folkrörelsearkiven. Pastorsämbetethar kyrkoböcker från ca 1895 och senare. Statens lantmäteriverks arkiv i Gävle har kartor som visar hur byarna såg ut där förfäderna levde.

Men man måste inte bo i närheten av något arkiv för att kunna släktforska. Nästan alla arkivhandlingar som behövs har fotograferats av och finns tillgängliga på mikrofilm. Släktforskaren kan vända sig till sitt kommunbibliotek och beställa sådana filmer. Biblioteken har läsapparater - och har man egen läsapparat kan man t o m låna hem filmerna.

Uppgifterna hämtade ur broschyr utgiven av Genealogisk Ungdom/Landsarkivet i Göteborg

Hallandsfars Landstingsbok

När Halland till att börja med förpantades till Sverige på 30 år, följde man på dansk sida ej bestämmelsen om att arkivalierna för Halland skulle överlämnas, vilket förorsakade stort besvär för den nya överheten. Under den danska tiden kallades hallänningarna hallandsfarare och en av de första kända är greve Jacob av Hallands bror Nils

Hallandsfar, nämnd 1272-1305.

En välbevarad dombok för Halland, Hallandsfars Landstingsbok 1647, har kvar den gamla benämningen, som sedan kommit bort i samband med försvenskningen, först ledd av superintendenten i Göteborg. Genom att Halland före Skåne överfördes till Sverige, blev Halland utbrutet ur Lunds gamla stift.

I den ovanligt innehållsrika årsskriften "Vår bygd 1951" utgiven av Hallands

Dombokens försättsblad med titel, vuri ingår den älderdömligh formen Haldlandstar (= hullänning).

Hembygdsförbund har Folke Svedenfors en intressant artikel om det i Markaryds socken gjorda fyndet av "Hallandsfars Landtings Bog Pro Anno 1647". I boken finnes ett utförligt register och boken i sin helhet vore värd att komma ut ifrån trycket. Inte minst för släktforskare borde här finnas uppgifter av intresse. Klagstrup (Stjärnarp), Mickedala, Kolla och flera orter omnämnes. Vem var Captain Leutnant Claus Lytteke (Lyttkens)? i Halmstad.

Jag skall här försöka belysa ett annat namn nämligen "Peder Hellesön i Kolla". Kolla-hemmanen ligger invid Kungsbacka i Tölö och Hanhals socknar.

I kungl. konselj den 16/4 1948 ansökte överdirektör Alfred Kollberg att få skatteköpa sin ägaredel av hemmanet Inlag i Tölö socken. Detta hemman hade den siste danske slottsherren på Warberg Ivar Krabbe givit sin tjänare Rasmus Rasmusson och dennes efterlevande med ständig besittningsrätt. Ärendet ordnades så att Kollberg

fick sälja sin jord något år senare för 18 öre kvadratmetern till Kungsbacka stad.

År 1948 utgjorde Rasmus Rasmussons ättlingar ca 200 personer. År 1954 överflyttades Kolla nr 4 från Tölö till Hanhals socken. Överdir. Albert Kollberg uppgav på sin tid att hans släkt antagit namnet Kollberg efter ett kvinnligt ingifte, hon var född på 1750-talet. Gårdarna Kolla har fått sitt namn efter Kollaberget, eller detsamma som ängsholmen "Utholmen" söder om Kungsbacka. En mångfald personer utflyttade från Kolla-gårdarna har antagit släktnamnet Kollberg.

Slakten Jedeur-Palmgren (Sv.slätkkalendern 1962) hette tidigare Collberg och härstammar från Kolla nr 1, där äldste stamfadern skepparen och bonden Helge Månsson dog år 1700. Helge och Helle är samma namn varför den i Hallandsfars dombok omnämnde "Peder Hellesön i Kolla" bör vara förfader till den även av Sten Carlsson i Hallands Historia s 753 omnämnde riksdagsmannen och skepparen Helge Månsson i Kolla.

Ludvig Kollberg

Torpepoken i Abild

1800-talet var i stort sett torparnas århundrade i Abilds historia. Vid seklets mitt var ungefär hälften av socknens invånare torpare eller deras familjemedlemmar. Detta förhållande kom att i mycket prägla livet i bygden.

Sedan århundraden tillbaka har två dominerande storgårdar, Hjuleberg, som ligger inom socknens gränser, och Sannarp, beläget i grannsocknen Årstad, men med stora ägor i Abild, haft ett betydande inflytande över hela socknen.

Då Halland på 1640-talet blev svenskt fanns det fem torp i Abild. Två av dessa, Glimmingen och Kullen, låg på Hjuleberg och två under Sannarp, Hultet och Örbäck. Dessutom rapporterades ett torp vid Örse-dala stongård.

Vid sekelskiftet 1700 hade antalet torp vuxit till sju. Fyra av de nytilkomna återfanns på Hjulebergs domäner medan återstoden låg under Sannarp. De flesta av dessa torp fanns redan femtio år tidigare, men kallades då backahus.

Backstugor var också bakgrunden till de torp, som växte fram i fortsättningen av 1700-talet. Ofta var det en kvinna, som byggde den ursprungliga stugan - en ensam ogift mor eller en änka med eller utan barn. I ett par fall återfinnes ett äkta par, där mannen drabbats av sjukdom eller invaliditet och makarna därför varit tvungna att lämna den gård de tidigare brukat. Troligen odlade dessa första innebyggare i stugorna upp lite jord i närheten för att få ett tillskott till sin försörjning. När de sedan av någon anledning lämnade sin bostad, antingen detta skedde vid deras död eller därför att de flyttade därifrån, gjorde jordägaren stugan till ett torp. Den förste torparens var vanligen en hantverkare av något slag exempelvis en skonakare, en skräddare eller en snickare, som hade sin dagliga gärning på herrgården. I slutet av 1700-talet fanns det 26 torp i Abild.

Med 1800-talet kom en ny tid till socknen liksom till andra bygder i vårt land. Folkökningen tog fart och detta resulterade i nyodlingar och nya torp. Jordbruksreformerna satte genomgripande spår i bygden. Herrgårdarna hade tidigare inte haft särskilt stora arealer under eget bruk. Större delen av jorden brukades av frälsebönder. Nu kom storjordbrukens tid. Bönderna på herrgårdarna blev uppsagda från sina gårdar. Dessa hade i många fall gått i samma familj i åtskilliga generationer. Bondbefolkningen fick se sig om efter nya bostäder och utkomst-möjligheter. Sannarp sålde på 1830-talet de flesta av sina gårdar i Abild till självägande bönder. Vid skiftena i samband härmed följde flertalet av torpen med och hamnade under olika bondgårdar. Några blev redan då egna hemman.

På Hjuleberg jämnades den gamla bebyggelsen med marken. Åkertegarna lades samman till stora skiften. Nya ekonomibyggnader och arbetarbostäder uppfördes i anslutning till huvudgården. En stor stab av

tjänstefolk med olika befattningar anställdes. Denna arbetskraft kompletterades med torpare, som hade dagsverks-skyldighet. Dessa kunde rycka in och tjänstgöra där de för tillfället bäst behövdes.

En rad nya torp uppfördes, ofta efter samma byggnadsritning. Ibland lades de på gamla tomtplatser, men lika ofta på helt nya områden i egendomens utkanter. Storleken på torpen varierade avsevärt. I början på 1900-talet fanns det sådana med arealer på mellan 3 och 25 tunnland. Givetvis gav detta olika förutsättningar för utkomsten för torparna och deras familjer även om dagsverken och arrendavgifter erlades efter torpens bürkraft.

År 1860 var omdaningen i stort sett genomförd. Då hade Hjuleberg 61 torp och godset sjödd av liv och verksamhet. I övriga delar av socknen fanns ytterligare ett 20-tal torp. I den allmänna nyodlings-livern hade många torp hamnat på marginalmarker och utkomst-möjligheterna överskattats. Flera av dessa torp fick därför en ganska kort livslängd. Nödören i slutet på 1860-talet satte djupa spår i bygden och då fick ytterligare ett antal av de sänsta torpen läggas ned. I början på 1900-talet kunde man tydligt märka att torpepoken gick mot sitt slut. Då försvann de sista torpen vid bondgårdarna. Flera av dessa blev egna hemman. På herrgårdarna lades ett och annat ned, men den slutliga avvecklingen där skedde på 1930-talet. Prästgårdstorpen, som var de sista som anlades inom socknen, blev arrendegårdar under detta årtionde. 1939 lades torpverksamheten ned på Hjuleberg och Sannarp efter en konflikt mellan torparna och godsägare Niels Treschow, som då ägde båda gårdarna.

Torpepoken i Abild sträcker sig över ungefär 300 år. 1640-talets torp gick alla skiftande, men typiska öden till mötes. Örse-dalatorpet försvann redan på 1700-talet, men de övriga fanns kvar till 1900. Glimmingen friköptes och blev ett eget hemman. Kullen revs och åkertegarna ingår nu i Hjulebergs betesmarker. Hultet revs också och åkrarna planterades med skog och ingår i Sannarps domäner i Abild. Örbäck, som frisålades på 1830-talet, har senare planterats med skog och är nu en självständig skogsfastighet.

UR EN GAMMAL LÄKARBOX:

Vi släktforskare får ibland, om vi har tur, i dödböckerna upplysning om, i vilken sjukdom våra förfäder avlidit. Kanske kan det vara av intresse att få en närmare beskrivning av vilken behandling man gav dessa patienter. Vi kommer därför fortlöpande att göra vissa utdrag ur nedanstående läkarbok tryckt år 1835.

Husläkaren,
 eller
 Allmänna och Enskilda Föreläsningar.
 i
Sundhetsläran,
 samt
Sjukdomslära,
 eller Fortskrifning att känna och riktigt
 behandla de feber i Sverige förekommande inre och yttre Sjukdomar;
 till bruk för
 Studenter, Pharmaceuter och alla, som öfvervägande
 syftadt sig med Medicinens utöfning.
 af
C. J. WARMAN,
 Docent i Medicin och Medicinalstyrelsens
 Kongl. Medicinalråd.
 Andra förbättrade Upplagen.

SECHERMAN,
 hos Zacharias Gæggström,
 1835.

NERVFEBER.

Behandling och bot.

Då man begynner erfara några misstänkta tecken inom sig, t.ex. under gångbar smitta, såsom matleda eller tyngd, dusighet eller hufwudvärk går man försigtigt att genast taga ett väl verkande kräkmedel men undvika förswagande medel; på sin höjd kunna hos fullblodiga personer några iglar sättas på tinningarna och wid verklig förstoppning ett lindrigt verkande laxativ, t.ex. af cremortartari och rhabarber, eller ännu hieldre lavementer användas.

Drycken bör vara tillräcklig och den sjuke oftare påminnas att dricka, den kan i den hetsiga febern i början bestå af kornvatten o.d. med syrliga saker, swagdricka eller dylikt; i den långsamma äfwensson den hetsiga då denna efter några dagar förlora sin häftighet passa mer stärkande drycker, såsom brödwatten, med i början mindre, sedan mera win, skummade köttsoppor, i stor swaghet med hvitt Franskt eller Rehniskt win eller wid diarrhé med rött i större mängd. Under tiden kunna gifwas 25 Hoffmanns droppar, hwari campher blifwit upplöst.

Twättning 2 gånger om dagen, om armar och ben, med varmt vatten, hwari litet senap eller pepparrot blifwit kokade, äfwensom benens inlindning med i campher guldén flanell, äro ganska tjenliga; det bednare i synnerhet om någon värk skulle kännas i dessa delar. Ättika blandad i vatt-

net eller ensam, i stark feber är väsentlig nytta. Senapsdegar på wadorna och spansk fluga i nacken tjena i den långsamma nervfebern, äfwen wid stark hufwudwärk och yra. Mot följande symptom brukas wanlige medel, t.ex för hufwudwärken och yrseln dragmedel, såsom Spanska flugor i nacken och senapsdegar på nedra delarna; bröstplågor påkalla äfwen Spansk fluga; tillstötande diarrhé erfordrar ynnigare bruk af godt rödt win, oblandadt. Tillika beläggas magen med gråpapper, fuktadt i brännvin och peppar. Torsk och munsprickor mildras genom pensling med upplöst kersbärskåda, linfröslom eller thé på salvia, kersbärsblad o.d. hwartill litet win blandas.

MODERSPASSION. HYSTERI.

En sjukdom som knappt står i korthet att beskrifwa, bestående i hela nervsystemets lidande, och som således kan yttra sig på alla möjliga sätt. I allmänhet hänvises till Hypochondrien, hwarmed moderspassionen är nära beslägtad, att flere författare afhandla den såsom samma sjukdom. Den angriper mest bedagade flickor, enkor och hustrur, som icke få barn eller äro gifta med gamla eller förswagade männer, samt dem, som haft swåra barnsängar.

Omåttligt snörande är ofta en orsak till den hos yngre flickor. Hysteriska qwinnor äro wanligen mycket känslofulla och retliga samt lida dubbelt af alla moraliska inflytelser. De wanligare beswären äro hufwudwärk, susning för öronen, swimningar, hastigt

kommande och gående halsfluss, wäderplågor, och känsla, såsom af ett klot hwilket tyckes uppståga från magen uppåt strupen (hysteriska nystanet) brist på appetit och störd matsmältning, krampaktig hosta och gäspningar; dessa illamående tilltaga wid waderskiften. Lynnet är högst ojennt stundom öfwerdrifwet muntert, oftare trumpet, till och med ondsint.

Swårare anfall förbeådas af wattenklar urin, ombytlig ansigtsfärg, convulsivt skratt eller gråt, varefter ofta följa convulsioner, hjerklappning känsla af quäfning, fallsot och långvariga dåningar, ända till hämnad andedrägt och blodomlopp, samt någon gång verkligt slag och döden.

De medel som hysteriska fruntimmer, hwilka ega dertill råd, alltid böra äga till hands, äro bernstenspulver, Hoffmanns, Prinsens och opiidroppar, och Linimentum aromaticum (wål korkadt) Man bör dock icke för mycket wänja sig wid dessa nödfallssaker utan genom warm och icke tryckande klädsel falla redan hysteriska fruntimmer böra genast aflägga planchetten och så gott som icke snöra sig. De olägenheter som i början kunna erfaras af denna förändring, upphöra inom 14 dagar). Undwikande och besegrande af passioner angenämt sällskap, resor och öfriga wid Hypochondrien föreskrifna medel, förekomna och grundligt bota det onda till hwilket ändamåls säkrare winnande en skicklig läkare bör med förtroende anlitas.